

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filosofická fakulta

Katedra politologie a evropských studií

Pavλίna Nosálková

Komparace baskického a katalánského nacionalismu

Bakalářská diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Hynek Melichar

OLOMOUC 2015

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a uvedla všechny použité prameny a literaturu.

V Olomouci dne 28. 4. 2015

Podpis.....

Děkuji Mgr. Hynku Melicharovi za odborné vedení bakalářské práce, poskytnuté konzultace, cenné rady a připomínky k obsahové i formální stránce textu.

Obsah

Úvod	1
1. Koncept společenské bezpečnosti	4
1.1 Definice bezpečnosti.....	4
1.2 Společenský sektor	4
1.3 Strategie obrany sociálních identit.....	6
1.4 Kritika konceptu společenské bezpečnosti	7
2. Historický kontext formování katalánského a baskického nacionalismu.....	9
2.1 Teoretické vymezení pojmu nacionalismus	9
2.2 Katalánský nacionalismus	10
2.3 Baskický nacionalismus	13
3. Komparace.....	17
3.1 Strategie	17
3.1.1 Období diktatury Francisca Franca	17
3.1.2 Období od roku 1975 po současnost.....	20
3.2 Povaha nacionalismu, jazyk a kultura	26
Závěr.....	30
Literatura a prameny.....	32
Abstrakt	39
Abstract.....	40

Úvod

Španělské království je jedna z nejvíce decentralizovaných zemí v Evropě. Podle ústavy se jedná tzv. o stát autonomních společenství – „Estado de las autonomías“. Těch je celkem 17 a každá z nich má jinou úroveň samosprávy. Jednu z nejvyšších úrovní autonomie mají oblasti Baskicko a Katalánsko. Tato dvě společenství se také vyznačují velmi silnými nacionálními tendencemi. Ty pramení z dlouhé a bohaté historie obou regionů. V každém z nich se po staletí vyvíjela jejich specifická kultura, tradice a především jazyk. Ve své bakalářské diplomové práci budu tyto dva nacionalismy – baskický a katalánský srovnávat.

Ve své práci jsem využila komparativní metodu. Cílem práce je srovnat baskický a katalánský nacionalismus pomocí dvou indikátorů. Prvním z nich je strategie, prostřednictvím které obě oblasti prosazovaly své národní zájmy a bojovaly proti útlaku své národní identity. Jako druhý indikátor pro srovnávání jsem si zvolila povahu nacionalismu, jazyk a kulturu. Pomocí tohoto indikátoru srovnám, jakou roli hraje právě kultura a jazyk u obou nacionalismů a jaké tyto dva faktory měly vliv na formování charakteru baskického a katalánského nacionalismu. Analytickým rámcem mé práce je teorie společenské bezpečnosti Buzana, Waevera a de Wildeho. V závěru práce zodpovím výzkumnou otázku: *Proč Baskové zvolili cestu násilného boje, zatímco Katalánci zvolili nenásilné prostředky při snahách o získání autonomie?* Hypotéza, která bude v práci ověřována, vzejde z teoretické části popsané v první kapitole. Pro zodpovězení výzkumné otázky a ověření hypotézy využiji kvalitativní data získaná z primárních i sekundárních zdrojů.

Práce je členěna do tří kapitol. První kapitola věnována konceptu společenské bezpečnosti je analytickým rámcem mé práce. V první podkapitole definuji termín bezpečnost a koncept společenské bezpečnosti v rámci teorie mezinárodních vztahů. Druhá podkapitola se věnuje společenskému sektoru bezpečnostní teorie v mezinárodních vztazích. Ve třetí podkapitole popisuji strategii obrany sociálních identit a konečně ve čtvrté podkapitole uvádím kritiku konceptu společenské bezpečnosti.

Druhá kapitola obsahuje historický kontext formování katalánského a baskického nacionalismu pro lepší pochopení problému. Z důvodu rozsahu mé práce uvádím pouze ty nejdůležitější momenty a události. První podkapitola stručně teoreticky

vymezuje pojem nacionalismus. Druhá podkapitola je věnována formování katalánského nacionalismu a třetí formování baskického nacionalismu.

Ve třetí klíčové kapitole mé bakalářské práce se věnuji komparaci baskického a katalánského nacionalismu. V první podkapitole srovnávám strategii těchto dvou nacionalismů. Podkapitola je dále rozdělena do dalších dvou podkapitol, které vymezují časová období, ve kterých strategie srovnávám. Prvním z nich je období diktatury Francisca Franca a druhým je období od roku 1975 po současnost. Ve druhé podkapitole srovnávám povahu obou nacionalismů a roli jazyka a kultury.

V první části mé práce vycházím z několika zdrojů. Klíčovou publikací pro popsání teorie konceptu společenské bezpečnosti je kniha *Bezpečnost: nový rámec pro analýzu* od představitelů kodaňské školy Barryho Buzana, Oleho Waevera a Jaapa de Wildeho. V této knize autoři rozšířili nový analytický rámec pro oblast bezpečnostních studií. Při kritice konceptu společenské bezpečnosti jsem vycházela především z článku Billa McSweeneyho, který byl publikován ve sborníku *International Security – volume III*.

Pro definování pojmu nacionalismus v druhé kapitole jsem použila monografii hlavního teoretika nacionalismu Ernesta Gellnera *Nacionalismus*. Tato kniha velmi srozumitelně rozpracovává problematiku nacionalismu. Při přibližování historického kontextu formování katalánského nacionalismu jsem díky své znalosti španělského jazyka byla schopna čerpat z pramenů psaných ve španělštině a to např. z oficiálních internetových stránek katalánské vlády a španělské ústavy. Při zkoumání formování baskického nacionalismu jsem čerpala mimo jiné z publikace Rogera Collinse *Baskové*, která se věnuje historii tohoto národa. Dalším klíčovým zdrojem byl článek španělského politologa Diega Mura *Nationalism and nostalgia: the case of radical Basque nationalism*, který byl publikován v odborném časopise *Nations and Nationalism*. Tento článek kvalitně zpracovává téma formování baskického nacionalismu a jeho radikální povahu.

Problematice baskického a katalánského nacionalismu se věnuje monografie *The Basques, The Catalans and Spain* od autora Daniela Conversiho. Tato kniha podává velmi komplexní analýzu baskického a katalánského nacionalismu a při srovnání se zaměřuje na důležitou roli kultury, společné historie a jazyka a dalších faktorů, které

ovlivňovaly vývoj obou nacionalismů. Autor ve své knize prokazuje dokonalou znalost Španělska, jeho historie a politiky.

V podkapitole věnující se strategii obou nacionalismů v období od roku 1975 po současnost jsem čerpala hlavně z internetových pramenů. Zdroji jsou oficiální internetové strany baskické vlády, kde jsou k nalezení podrobné výsledky a analýzy voleb, které proběhly v tomto autonomním společenství. Dále oficiální dokumenty vydané katalánským parlamentem a rozsudek španělského ústavního soudu. Při analýze aktuální strategie Katalánska a Baskicka jsem čerpala hlavně z internetových stran informačních médií a to vzhledem k aktuálnosti tématu. Čerpala jsem jak ze španělských internetových deníků *Heraldo.es* a *El Mundo*, tak i z britského *The Guardian*.

1. Koncept společenské bezpečnosti

V první kapitole představím koncept společenské bezpečnosti (anglicky societal security), který jsem si zvolila jako analytický rámec pro svou bakalářskou práci. Představitelé kodaňské školy Barry Buzan, Ole Waever a Jaap de Wilde ve své knize *Bezpečnost: nový rámec pro analýzu* rozšířili nový analytický rámec pro oblast bezpečnostních studií. Vedle tradičních vojensko-politických témat rozšiřují výzkumnou agendu mezinárodní bezpečnosti i o témata ekonomická, společenská a environmentální. „*Společenská bezpečnost se týká udržitelnosti tradičních forem jazyka, kultury a náboženské a národní identity a zvyků, to vše v přijatelných podmínkách rozvoje.*“ (Buzan, Waever, de Wilde 2005: 17) V sektoru společenské bezpečnosti sledujeme především snahu společenských skupin uchovat si kulturní nezávislost. (Buzan, Waever, de Wilde 2005: 9–18)

1.1 Definice bezpečnosti

Při definování bezpečnosti je nutné omezit se na oblast mezinárodních vztahů, protože v tomto kontextu nemá pojem bezpečnost stejný význam jako v každodenním jazyce. Tradiční vojensko-politické chápání mezinárodní bezpečnosti definuje bezpečnost jako synonymum pro přežití, čili zachování existence. Zvláštní povaha bezpečnostních hrozeb ospravedlňuje ohrožovaný subjekt k použití mimořádných prostředků k jejich zvládnutí. Odvolávání se na bezpečnost bylo vždy klíčové při legitimizaci použití ozbrojené síly, či k zavádění zvláštních opatření, které měly vést k zabránění existenčním hrozbám. Těm lze porozumět pouze ve vztahu ke konkrétnímu charakteru daného referenčního objektu. V sektoru společenské bezpečnosti jsou referenční objekty představovány kolektivními identitami, které mohou fungovat nezávisle na státu – například národy. Jako existenční hrozbu lze považovat jakékoli vnější působení na identitu. Kolektivní identity respektive národy se tedy v boji o přežití snaží například zachovat a dále reprodukovat jazyk a soubor pravidel chování. (Buzan, Waever, de Wilde 2005: 31–33)

1.2 Společenský sektor

Společenská bezpečnost je úzce spjatá s bezpečností politickou, jedná se však o dvě samostatné oblasti bezpečnostních vztahů. Politická bezpečnost se zabývá státem,

systémem vlády a politickými ideologiemi, ze kterých státy a vlády čerpají svoji legitimitu. Stát je definován pevně vymezeným teritoriem a formálním členstvím. Společnost však takto definovat nelze. K překrývání hranic státu a společnosti dochází jen velmi vzácně. Společnost tedy můžeme chápat jako určitou skupinu jednotlivců, kteří se prostřednictvím společných idejí a zvyklostí identifikují jako členové určité sociální skupiny. „*Podstatou společnosti je identita neboli sebepojetí komunit a jedinců, kteří se chápou jako členové daných společenství. Tyto identity zdaleka nejsou totožné s explicitně politickými organizacemi způsobilými vládnout, přestože jsou s nimi často velmi úzce provázány.*“ (Buzan, Waever, de Wilde 2005: 139)

Do sféry společenské bezpečnosti patří velké a soběstačné skupiny se společnou identitou. V evropském kontextu jsou těmito skupinami zejména národy, nebo skupiny vymezené nábožensky, rasově či etnicky. Ohrožení této společné identity je vždy otázkou konstrukce něčeho, co ohrožuje „nás“. Tímto způsobem, ohrožení často přispívá i ke konstrukci nebo reprodukci tohoto „my“. Vznik bezpečnostních konfliktů často závisí právě na tom, která ze soupeřících identit tohoto „my“ získá ve společnosti navrch. Agendu společenské bezpečnosti určovaly v různých dobách a oblastech různí aktéři. Mezi nejběžnější typy hrozeb patří *migrace* a *vertikální soupeření*.¹ Hrozba migrace je definována následovně: *svazek osob X je přetížen nebo naleptáván přílivem osob Y; společenství X už nebude to, co bývalo, protože obyvatelstvo bude tvořit někdo jiný; identita X se kvůli posunu ve složení obyvatelstva mění.* Vertikální soupeření – *lidé se přestanou vnímat jako komunita X buď v důsledku určitého integračního politického projektu (Jugoslávie, EU), nebo naopak vlivem separatistického „regionalistického“ projektu (např. Quebec, Katalánsko, Kurdistan), který je nutí buď k inkluzivnějšímu, nebo exkluzivnějšímu pojetí své identity. Ačkoli první z těchto projektů má centripetální (dostředivý) a druhý centrifugální (odstředivý) charakter, oba jsou příklady vertikálního soupeření v tom smyslu, že jádrem sporu je velikost identitárních sfér, či spíše – jelikož identita je vždy rozprostřena mezi několika soustředných sfér – otázka, na kterou z těchto sfér položit důraz.*“ (Buzan, Waever, de Wilde 2005: 140–141)

¹ V knize *Bezpečnost: nový rámec pro analýzu* je uvedeno více typů hrozeb. Ve své práci se však budu věnovat pouze těmto dvěma typům, protože nejvíce odpovídají ohrožení katalánské a baskické identity.

Ačkoli se jedná z analytického hlediska o rozdílné typy hrozeb, v praxi se mohou snadno kombinovat a doplňovat. Pokud se společnost cítí ohrožena, může se bránit dvěma způsoby: za prvé prostřednictvím kroků a aktivit, které podniká samotné ohrožené společenství, nebo se snažit prosadit téma do agendy státu a přesunout jej tak do politického sektoru. Obecně řečeno, společenské menšiny usilují o jednu ze tří základních alternativ: získat převahu v již existujícím vládnoucím systému, vytvořit si svoji vlastní vládu nebo dosáhnout toho, aby do vnitřního fungování této minority nezasahovala centrální vláda.

(Buzan, Waever, de Wilde 2005: 142–143)

Mezi nejvýznamnější referenční objekty ve společensko-bezpečnostním sektoru patří národy. Nedochozí-li k překrytí státu a národa, stane se menšinový národ referenčním bodem pro celou škálu aktérů. Mezi ně patří například menšinové elity usilující o odtržení nebo získání nezávislosti (tímto by se tato skupina stala vládnoucí elitou nově vzniklého státu) až po skupiny hájící menšinovou kulturní identitu. Společenská bezpečnost v Evropě se týká především národů a národu podobných (nation-like) etnických skupin. V současném časovém horizontu souvisí řada lokálních sporů s vertikálním soupeřením mezi národy, které ve státech dominují a s menšinami, jež o získání statutu národa a vlastní státnosti usilují.

(Buzan, Waever, de Wilde 2005: 144–154)

Na základě výše popsané teorie konceptu společenské bezpečnosti jsem stanovila hypotézu: *Čím více se cítí společnost ohrožena, tím spíše sáhne k radikálnímu řešení problému.* Hypotézu ověřím v závěru své bakalářské práce.

1.3 Strategie obrany sociálních identit

Strategie, pomocí kterých se ohrožené identity brání útlaku, je několik. V případě, že jsou identity ohroženy nevojenskou hrozbou, obranná strategie těchto identit má většinou také nevojenský charakter. Jedním ze způsobů obrany je posilování společenské identity. (Waever et al. 1993: 191) V tomto případě tedy dochází k obraně kultury „kulturou“. Kultura se tedy stává nástrojem bezpečnostní politiky národa. (Waever 1995: 68) Za takovýchto okolností hovoříme o kulturním nacionalismu. Ten generuje silný pocit sebeidentifikace. Rysy kulturního nacionalismu jsou jazyk, náboženství a historie. V momentě, kdy se společenská identita cítí ohrožena, kulturní

nacionalismus začne posilovat pocit sebeidentifikace vyzdvihováním silné kultury. (Hutchinson 1994: 122–131) Kolektivní identita může být posílena získáním kulturní autonomie, která garantuje reprodukci dané kultury. Národ má tedy pod kontrolou vyučování na školách, vydávání novin apod.

Dalším prostředkem obrany sociálních skupin je politický nacionalismus. Na rozdíl od kulturního nacionalismu, politický nacionalismus obsahuje prvek teritoria. Projevem politického nacionalismu je získání politické autonomie. Ta obvykle zahrnuje určitou úroveň samosprávy, která regionu zaručuje schopnost kontroly v právních a finančních záležitostech. Politická autonomie se tedy obvykle vztahuje k autonomním společenstvím v rámci státu, tak jak je tomu u Baskicka, které má vysokou úroveň politické autonomie v rámci Španělska. Pokud je společenská identita vystavena extrémnímu ohrožení, političtí nacionalisté zvolí obrannou strategii získání úplné nezávislosti na státě, ve kterém se cítí utlačováni. (Roe 2012: 173)

1.4 Kritika konceptu společenské bezpečnosti

V této podkapitole se budu věnovat kritice bezpečnostní teorie Kodaňské školy. V osmdesátých letech Barry Buzan a jeho spolupracovníci rozšířili témata výzkumu bezpečnostních studií a vydali několik publikací na toto téma při Kodaňském institutu pro výzkum míru (COPRI). Jejich nově rozvinutý koncept společenské bezpečnosti se ale neobešel bez kritiky.

Bill McSweeney ve sborníku *International Security - volume III* kritizuje koncept společenské bezpečnosti, když uvádí, že tato teorie přinesla dualitu v chápání bezpečnosti státu. Existuje tedy bezpečnost státu, jejíž hlavním kritériem je suverenity státu a společenská bezpečnost, která je komponována na základě společné identity. Společnost se tedy stala nezávislým předmětem zkoumání v rámci bezpečnostní teorie. McSweeney také kritizuje pojetí identity, které je dle něj sociologicky neudržitelné. V konceptu společenské bezpečnosti, tak jak ho popisuje Kodaňská škola, je hlavním referenčním objektem společnost a hlavní ohroženou hodnotou je identita. Společnost tedy může přežít pouze za předpokladu, že je její identita zachována. McSweeney uvádí, že je chybou domnívat se, že společnost má jedinou identitu. V sociální realitě podle něj existují různé identity vedle sebe, které se doplňují. Podle Buzana a Waevera však tyto identity mezi sebou soutěží. McSweeney dále považuje za chybu fakt, že autoři založili

myšlenku společenské bezpečnosti na statickém a objektivistickém Durkheimově pojetí společnosti. Kodaňské teoretické pojetí identity považuje za morálně zneklidňující a říká, že dokonce otevírá prostor extremismu a rasismu. Na závěr McSweeny uvádí, že Kodaňská škola podkopala Buzanovu originální teorii, když tvrdí, že společnost je nyní nezávislá proměnná, nadále nepodléhající státu. Buzan sám pracoval na této analýze rozšiřující bezpečnostní témata, která ve skutečnosti jeho originální teorii rozvrací a neumožňuje nám tak větší pochopení problému v rámci bezpečnostních studií. (McSweeney 2007: 122–133)

Další odborníci poukazují na fakt, že rozšíření pojetí konceptu bezpečnosti vede k její mnohoznačnosti a nejasnosti. Vystává tedy otázka, kde hledat hranice rozšiřování témat bezpečnostní teorie. Pod tíhou kritiky se v druhé polovině 90. let členové Kodaňské školy Buzan a Waever vracejí k užšímu pojetí bezpečnosti. Navracejí se tedy ke státocentrismu, který opatrně upravují. Ačkoli se bezpečnostní analýza Kodaňské školy setkala s kritikou, práce Buzana, Waevra a dalších vědců z COPRI představují průlom v bezpečnostní oblasti. Je tedy více než zřejmé, že bezpečnost je ve stálém procesu vytváření. Tento proces je ovlivněn aktuálním charakterem mezinárodního systému a jeho aktérů. (Waisová: 81–82)

2. Historický kontext formování katalánského a baskického nacionalismu

2.1 Teoretické vymezení pojmu nacionalismus

Jeden z nejznámějších teoretiků nacionalismu Ernest Gellner nacionalismus definuje následovně: „*Nacionalismus je politický princip, který z kulturní podobnosti činí fundamentální sociální pouto. Ať už mezi lidmi existují jakékoli principy autority, jejich legitimita závisí na tom, že členové dané skupiny patří ke stejné kultuře (neboli, jazykem nacionalismu řečeno, ke stejnému „národu“)*“. (Gellner 2003: 17) Svou definici doplňuje myšlenkou, že nacionalismus není jen politickou doktrínou a ideologií, ale je také stavem mysli a pocitem, že národ a stát si musí odpovídat a tvořit jednotu.

Národ je velkou skupinou lidí se společnou kulturou, jejíž podstatnou částí je společný jazyk. Je zde také důležitý předpoklad, že tato skupina lidí chápe společnou kulturu jako důvod pro existenci společné politické jednotky. Tato kulturní a politická jednotka se má sloučit v jednu. Podle Gellnera je vznik evropské společnosti tvořené národními státy podmíněn existencí velkého počtu preindustriálních států a kultur. Všechny kultury se však nemohly transformovat v moderní státy. V současnosti je na světě kolem dvou set států, ale počet kultur definovaných jazyky je podle odhadu až osm tisíc. (Gellner 2003: 7–8) Autor ve své knize vyslovuje obecný závěr: „... v době kdy již existoval stát, bylo jednak mnoho politických jednotek větších, než byly národy definované kulturou – např. velké mnohonárodní říše – a naopak menších, než byly národy – např. městské státy. A tato konstelace trvala větší část dějin státně organizovaných společností. Národy a nacionalismus, ..., nejsou tedy něčím přirozeným, trvalým a univerzálním.“ (Gellner 2003: 8) Autor tuto tezi doplňuje další myšlenkou že, „... nacionalismus jako doktrína a jako politická ideologie byl činitelem, který vedl ke vzniku národů a nikoli naopak, že existence národů je podmínkou vzniku nacionalismů.“ (Gellner 2003: 8)

Jelikož pojem nacionalismus a národ spolu neodmyslitelně souvisí, je na místě předložit několik prvků, které národ konstituují. Mezi tyto prvky patří společné území, původ, jazyk, mravy a zvyky, společné dějiny a nakonec společné zákony a náboženství. (Bauer 2003: 42)

Ačkoli se s pojmem nacionalismus setkáváme ojedinele již v 19. století, můžeme ho brát jako novotvar. Naopak termín národ má předmoderní kořeny a jeho historie sahá při nejmenším do stejné doby, kdy vznikla ona sociální realita, kterou označuje. Nacionalismus jako termín se stal nástrojem vědecké analýzy až od poloviny 20. století. Došlo k tomu v meziválečném období v Americe, kdy se o pokusy o aplikaci nového analytického termínu „nacionalismus“ pokoušel historik Carlton Hayes. Hayes postupem času došel k názoru, že je třeba odlišovat od sebe různé typy nacionalismů. Nacionalismus nakonec definoval jako „*spojení patriotismu s vědomím národnosti*“.
(Hroch et al. 2003: 13–15)

2.2 Katalánský nacionalismus

Jak bylo řečeno v první kapitole, v sektoru společenské bezpečnosti sledujeme především snahu společenských skupin, např. národů uchovat si kulturní nezávislost. Katalánsko v současné době cítí ohrožení své kultury a identity natolik, že již nadále neusiluje o posilování autonomie v rámci Španělska, ale usiluje o získání celkové nezávislosti na Španělském království. V této kapitole pro lepší pochopení problému stručně nastíním historický kontext formování katalánského nacionalismu a vytváření katalánské identity.

Formování katalánského nacionalismu byl pomalý a dlouhotrvající proces. Postupem času si Katalánci začali uvědomovat, že mají jiný pohled na svět, zvyky a práva. Tyto rozdíly ve vnímání se stupňovaly a mezi Barcelonou a Madridem vznikala stále větší kulturní a ekonomická propast. Zprvu nebyla katalánská identita jasně vymezeným pojmem a jen malý počet kulturních obrozenců psalo španělsky. Pozvolna se však začal utvářet konsenzus kolem formování katalánské kultury a především její nejdůležitější složky – katalánského jazyka. Katalánský nacionalismus se vyvinul z kulturního hnutí zvaného katalanismus, vzniklým v první polovině 19. století. Jeho cílem bylo chránit historické a kulturní hodnoty Katalánska a to především jazyk, tradice a zvyky a také historická politická práva. (Conversi 1997: 11)

Vývoj autonomních institucí v tomto regionu započal ve 13. století ustanovením Generální rady (Deputació del General), která reprezentovala „generalitat“ Katalánska. Pojem „generalitat“ ve středověku představoval veškeré území spadající pod Katalánsko-Aragonskou monarchii. Tato rada měla na starosti implementaci

různých rozhodnutí a to především o daňové politice. Právě finanční jurisdikce Generální rady hrála rozhodující roli při ustavování přesných hranic Katalánska. Jednotlivá území „generalitat“ se svými menšími institucemi byly ve 14. století definitivně sjednoceny pod jednu výhradní Generální radu. Kanceláře, které sídlily v Carrer Sant Honorat v Barceloně se staly základním jádrem pro pozdější Palác Katalánské vlády – Generalitat de Catalunya.

(Generalitat de Catalunya: Historia de la Generalitat)

Katalánská autonomie skončila nástupem Filipa V. na španělský trůn v roce 1716 po dobytí Barcelony, čemuž předcházela několik let trvající válka o španělské dědictví. Filip V. z rodu Bourbonů vydal královský dekret – Nueva Planta, ve kterém zakázal většinu katalánských institucí, práv a zvyků, včetně používání katalánského jazyka a zavedl jednotnou centrální administrativu. Ačkoli činnost lokálních institucí byla zakázána, ekonomika v zemi se značně vzchopila. Stále se zvětšující rozdíl mezi Katalánskem a zbytkem poloostrova vedl k posílení regionálního hnutí.

(Conversi 1997: 11)

V druhé polovině 19. století se díky průmyslové revoluci stalo Katalánsko významným průmyslovým centrem Španělska. Až do dnešní doby zůstává tento region nejindustriálnější částí země, ve které jinak převládá zemědělský průmysl. (Hooson 1994: 199) Největší rozmach prožila v tomto období renesance (katalánsky Renaixença) také katalánská kultura. V tomto období se logicky také s katalánskou kulturou a průmyslovou revolucí rozvíjel i katalánský nacionalismus. (Conversi 1997: 13) Růst katalánského nacionalismu potvrzuje i úspěšné vytvoření regionální vlády tzv. Mancomunitat de Catalunya v roce 1914. Prezidentem této vlády byl zvolen lídr strany Liga Regionalista – Enric Prat de la Riba.

(Generalitat de Catalunya: Antecedentes històrics)

Prvního statutu politické autonomie dosáhlo Katalánsko v průběhu druhé španělské republiky. Politická autonomie Katalánska v rámci republiky byla stvrzena podepsáním San Sebastianského paktu 17. srpna roku 1930 republikánskými politickými stranami. Ve stanovách vydaných v roce 1932 bylo Katalánsko definované jako autonomní region s vlastní finanční správou a zavedenými vládními institucemi. Katalánskou vládu – Generalitat představoval parlament, prezident a výkonná rada.

(Generalitat de Catalunya: Historia de la Generalitat)

Španělská občanská válka² vyústila porážkou a tudíž i zánikem druhé španělské republiky a k moci se dostal generál Francisco Franco. Franco podepsal 5. dubna roku 1938 v Burgosu dekret, který zrušil katalánskou vládu - Generalitat. Vojenská okupace tohoto dosud autonomního regionu byla dokončena na začátku roku 1939. (Generalitat de Catalunya: Historia de la Generalitat) Generál Franco zahájil kulturní represi Katalánska. Franco zastavil jakékoli projevy katalánského nacionalismu. Katalánský jazyk a jakékoli projevy a vyjadřování katalánské kultury byly na školách zakázány. Katalánština také ztratila rovnocenné postavení vedle kastilštiny (španělštiny). Kastilština byla od této doby jediným a povoleným oficiálním jazykem všech politických i soukromých dokumentů. Za používání katalánského jazyka hrozily velké pokuty, propuštění z práce, ale také vězení. (Petherbridge-Hernandez, Raby 1993: 36–37)

Generál Francisco Franco zemřel 20. listopadu roku 1975. Na španělský trůn byl ihned korunován Juan Carlos I. Těmito událostmi započal proces transformace od diktatury po restauraci demokracie a demokratických institucí, včetně katalánské vlády. Roku 1978 byla v referendu přijata nová demokratická ústava se silnými decentralistickými sklony. Ústava sice proklamuje „nerozlučitelnou jednotu španělského národa“, ale také uznává práva národů a regionů na samosprávu. (Generalitat de Catalunya: Historia de la Generalitat) Země tak byla rozdělena na 17 autonomních společenství (comunidades autónomas) „...*provincie se společnými historickými, kulturními a ekonomickými zájmy, ... a provincie se společnými historickými regionálními institucemi mohou dosáhnout samosprávy a utvořit autonomní společenství ...*“ (La Constitución española de 1978: Artículo 143) Španělsko se tak stalo státem autonomních společností (Estado de las Autonomías). V ústavě je také napsáno, že „*V žádném případě nesmí být povolena federace autonomních společenství.*“ (La Constitución española de 1978: Artículo 145) Každé autonomní společenství tedy získalo jisté pravomoci a politickou autonomii v rámci svého teritoria. Disponují tedy vlastními vládními institucemi a jistým stupněm finanční samosprávy, který jim umožňuje vybírat daně ve svém společenství. (La Constitución española de 1978: Artículos 148–156)

² Španělská občanská válka trvala v letech 1936 – 1939.

Katalánský nacionalismus byl od svých počátků označován jako regionalistický, nikoli separatistický. Katalánci vždy usilovali o posílení autonomie v rámci Španělska, nikoli o celkové odtržení. Zůstalo tomu tak i po dlouholeté Francově diktatuře. Podle průzkumů veřejného mínění z roku 1976 hlasovala pro úplnou nezávislost Katalánska jen 2 % katalánských voličů. (Nagel 2013: 32) Situace se ale v posledních letech změnila. Katalánsko nyní usiluje o celkové odtržení a získání nezávislosti. Na současnou politickou strategii tohoto regionu se zaměřím v další kapitole.

Na příklad katalánského nacionalismu lze aplikovat teorii konceptu společenské bezpečnosti popsanou v první kapitole. Katalánsko je příkladem společnosti, která je ohrožena v rámci vertikálního soupeření identit. Katalánská společnost usiluje o získání statutu národa a vlastní státnosti. Katalánci se přestali vnímat jako součást španělské komunity a to vlivem separatistického projektu. Katalánská společnost se cítí ohrožena a snaží se dosáhnout toho, aby do vnitřního fungování tohoto národa nezasahovala centrální vláda. Menšinové elity, v katalánském případě politická strana *Convergència y Unió* v čele s politikem Arturem Masem usilují o získání nezávislosti Katalánska.

2.3 Baskický nacionalismus

Velmi málo nacionalistických hnutí v regionech západní Evropy touží po minulosti tak intenzivně jako právě Baskové. Již od počátků formování baskického nacionalismu lze jasně vyzorovat nostalgické vzpomínání na velkolepou národní historii tohoto regionu. (Muro 2005: 576) Baskové se považují za jeden z nejstarších evropských národů a proklamují, že baskičtina je nejstarším jazykem v Evropě. (Ben-Ami 2015: 493) Basky odlišuje od všech ostatních obyvatel Španělska skutečnost, že obývají tytéž části Pyrenejského poloostrova již od cca 9. tisíciletí př. n. l. až dodnes. Zbytek obyvatel Španělska přišel na toto území později a má proto jiné rasové i kulturní kořeny. Málo početní Baskové obývající přesně ohraničené území představují národ, který úspěšně vzdoroval pohlcení sousedními kulturami a i přes následnou ztrátu politické samostatnosti si uchoval jedinečný jazyk, kulturu a identitu. (Collins 1997: 7) Baskové, nazývající své území *Euskal Herria*, jsou mimořádně hrdí na svou historii. Nedokázali si je podmanit Římané, Vizigóti, muslimové, Frankové ani Normané. Pocit

odlišné politické a kulturní identity tak přetrvává v Baskicku již po několik staletí. Baskický historik Augustin Chaho v 19. století popsal baskickou historii jako historii národní obrany proti vnějšímu ohrožení. Chaho také poprvé označil obyvatele Euskal Herria jako utlačovanou národnost.

Na rozdíl od Katalánska, které ztratilo svou autonomii v roce 1716, Baskicko si dlouho udrželo svá nedotknutelná lokální práva a tradiční privilegia. Baskicko bylo jedním z posledních španělských regionů, které si udržely své *fueros* - lokální zákony a listiny práv. Na základě fueros si každá provincie udržela vlastní a odlišný systém administrativy. Většina fueros byla kodifikována mezi 17. a 18. stoletím jako smlouvy mezi španělskou korunou a baskickou regionální vládou. Baskicko tak bylo osvobozeno od vojenské služby a daní a mohlo dokonce vetovat královské vyhlášky. Dříve než byly tyto fueros zrušeny, Baskicko fungovalo jako samostatný stát v rámci španělského státu. Zrušení fueros (v roce 1876), které byly zároveň symbolem, ale i nástrojem ekonomické autonomie regionu, znamenalo významný předěl ve vztazích mezi Baskickem a Madridem. Tato klíčová událost vedla k následnému vzestupu baskického nacionalismu. (Conversi 1997: 44–45)

Během 19. století proběhla také obrovská industrializace Baskicka. Modernizace neměla pouze ekonomický význam, ale ovlivnila každý aspekt společnosti. Industrializační šok transformoval etnocentrické povědomí o společné identitě v politickou ideologii. (Fusi citován in Conversi 1997: 48) Region náhle zaplavilo velké množství imigrantů, kteří byli z většiny obyvatelé kastilského Španělska – ze země utiskovatelů, proto zde nebyla žádná snaha o jejich začlenění do společnosti. V této rané fázi vývoje byl tedy baskický nacionalismus čistě baskickou záležitostí.

Baskický nacionalismus, jako jeden z mála moderních světových nacionalismů byl zformován pouze jednou osobou. Za jeho zrodem stojí jediný muž - Sabino Arana y Goiri (1865–1903). Arana, otec baskického nacionalismu zformuloval jeho první politický program, definoval jeho geografický rozsah, založil první politickou organizaci, napsal hymnu a navrhl vlajku. Na Aranovu počest se také každoročně slaví baskický národní svátek *Aberri Eguna*. První politický program moderního baskického nacionalismu představoval Aranův text *Bizkaya por su independencia* z roku 1882. V tomto textu Arana hovořil zejména o provincii Bizkaya (kastilsky/španělsky Vizcaya) než o celém regionu Baskicka. Bizkaya byla totiž kolébkou industrializace a místem,

kde započaly všechny sociální změny, které industrializace s sebou přinesla. Arana přišel také s novotvarem *Euskadi*, který se později uchytil jako univerzální národní jméno pro Baskicko. Geograficky tvoří Baskicko sedm provincií, z nichž čtyři se nachází ve Španělsku a tři ve Francii. Mottem baskického nacionalismu se tedy stala věta „sedm v jednom“. Touhou všech nacionalistů bylo sjednotit těchto sedm oblastí pod jedinou svobodnou a nezávislou *Euskadi*. (Conversi 1997: 48–50) V roce 1895 Arana založil baskickou nacionalistickou stranu – Partido Nacionalista Vasco (PNV). Hlavními prvky Aranova nacionalismu byly náboženství, rasa a fueros. Dle Aranovy interpretace Baskové byli odlišným národem díky jejich specifické rase, jazyku, právům a historii. Arana považoval Basky za rasově nadřazené Španělům a požadoval tak politickou nezávislost Baskicka. Aranův nacionalismus byl tak jasně orientovaný na minulost. (Moreno 2005: 577)

Poté co Francovy jednotky dokončily okupaci baskických provincií, Franco započal pomstychtivou kampaň, kdy tvrdě potlačoval jakékoli projevy baskické identity. Represe měly stejnou podobu jako v Katalánsku. Franco nechal zavřít Baskickou univerzitu, ozbrojené jednotky okupovaly sociální a kulturní spolky, docházelo také k masivnímu pálení baskických knih a totální eliminaci baskičtiny (*euskera*) ve školách. Byla také zrušena veškerá baskická periodika, rádia a magazíny. Jakékoli používání baskičtiny bylo zakázáno a jediným povoleným jazykem se stala kastilština – španělština. Během několika následujících let po konci španělské občanské války bylo vězněno a popraveno nespočet lidí, obviněných z podpory separatismu. Během Francovy diktatury vznikla na obranu baskického národa separatistická organizace *Euskadi Ta Askatasuna* (ETA), která bojovala za vytvoření nezávislého státu. Více se tomuto tématu budu věnovat v příští kapitole. (Conversi 1997: 81)

Jak bylo již řečeno ve druhé podkapitole, po pádu Francova totalitního režimu byla přijata nová ústava. Baskicko se stejně jako Katalánsko dočkalo jisté politické autonomie. Co se týče financování, Baskicko společně s Navarrou spadá do tzv. speciálního režimu financování autonomních společenství. Baskicko je tedy fiskálně nezávislé, vybírá si své daně a poté odvádí jistou kvótu do centrální státní pokladny. (Moreno 2001: 401)

Při aplikaci teorie společenské bezpečnosti na baskický nacionalismus můžeme vidět, že baskický národ je ohrožen jak vertikálním soupeřením, tak migrací.

Podle zakladatele baskického nacionalismu Sabina Arany se Baskové považují za rasově nadřazené španělskému národu a požadují získání nezávislosti. (Moreno 2005: 577) Na formování baskického nacionalismu měla také velký vliv migrace. Baskická společnost vnímala ohrožení své identity přílivem španělských imigrantů a cítila, že je jednota baskického společenství narušována.

3. Komparace

3.1 Strategie

V této kapitole srovnám politickou strategii katalánského a baskického nacionalismu. Při srovnávání se zaměřím na dvě časová období. První z nich je období totalitní diktatury Francisca Franca tzn. od roku 1939 do roku 1975. Druhé období, ve kterém budu srovnávat strategie těchto autonomních společenství je od Francovy smrti v roce 1975 až po současnost.

3.1.1 Období diktatury Francisca Franca

Jak již bylo řečeno v předešlé kapitole, jak Katalánsko, tak Baskicko byly během Francovy diktatury vystaveny těžkým represím. Španělský stát fungoval na principech centralismu a profiloval se jako homogenní stát, vystavěný na společných kastilských tradicích a hodnotách. Frankistický totalitní režim usiloval o rovnoměrné rozdělení společnosti a jakákoliv odchylka v podobě specifického jazyka, odlišného náboženství nebo politického přesvědčení byla brána jako hrozba režimu. (Piknerová 2011: 60) Ačkoli si Francův režim vždy kladl za cíl vybudovat a unifikovat španělskou společnost, regionální odlišnost nebyla během více než třicetileté diktatury zcela eliminována, ale jen pouze omezena. (Payne 1971: 49) Strategie v boji proti Francově totalitnímu režimu a snahy o získání autonomie či nezávislosti se u Katalánska a Baskicka značně lišily.

Katalánsko zvolilo pragmatickou cestu při snahách o znovunabytí své samosprávy. Katalánští nacionalisté spojili své síly s komunisty, socialisty a liberalisty a společně tak bojovali proti nastolené diktatuře. (Muro, Quiroga 2005: 19) Ke konci 50. let docházelo k uvolňování vládních omezení, což poté s sebou přineslo výrazný rozkvět katalánské kultury. Toto období následného rozkvětu katalánské kultury v 60. a 70. letech, přirovnávající se k druhé renesanci, velmi posílilo katalánskou identitu. Katalánština, i přes silné restriktce, zůstala mateřským a běžně používaným jazykem u většiny obyvatelstva tohoto regionu. V průběhu let byla na školách dokonce povolena výuka jedné hodiny denně v katalánštině. (Payne 1971: 49) Obrození katalánské identity zdůrazňuje výrazný kulturní charakter katalánského nacionalismu. V období, kdy byly jakékoli nacionalistické projevy tvrdě potlačovány, se inteligence

zmobilizovala a vydala několik knih o katalánské identitě a kultuře. Podle několika autorů právě divoké potlačování katalánské kultury diktátorským režimem, bylo hlavní příčinou opětovného vzniku katalánského nacionalismu. Ten se rozvíjel a formoval jako reakce na útoky a ohrožování katalánské kultury. Katalanismus se tak od 40. let soustředil výrazně na jazyk a obnovení jeho pozice. Nový katalanismus 70. let měl tak své hluboké kořeny v dramatickém porušování lidských a jazykových práv. Tento zájem o jazyk pramení z jeho dlouholeté tradice. Více toto téma jazyka a kultury rozvinu v další podkapitole. Většina katalánské společnosti se sloučila na obranu katalánské kultury a dospěla k obecnému konsenzu, že charakter nacionalistického hnutí nemusí být radikální a konfrontační. Klíčovými slovy katalanismu se tak staly dialog a umírněnost a katalánský program na obranu kultury se nesl v duchu obezřetnosti a srozumitelnosti. (Conversi 1997: 109–140) Katalánsko bylo díky své strategii nejúspěšnějším ze španělských regionů, co se týká znovunabytí některých prvků autonomie. Kataláncům se čtyři roky před smrtí Francisca Franca podařilo prosadit vznik Katalánského shromáždění (Assemblea de Catalunya). (Piknerová 2011: 61) Pro shrnutí, katalánský nacionalismus byl v této době velmi umírněný a pragmatický, což dokazuje strategie a charakter jednání tohoto regionu. Katalanismus poprvé opětovně zesílil jako čistě kulturní manifestace. S postupem uvolňování prohibice se začal pomalu transformovat v politické hnutí. Tento postup reflektuje obecné schéma evoluce nacionalismu v případě národa, který nedisponuje vlastním státem. (Conversi 1997: 140)

Úplně opačnou strategii však zvolilo Baskicko, které se uchýlilo k použití násilí v boji proti Francově diktátorskému režimu. V prvních letech Francovy diktatury, v době konce druhé světové války, baskičtí republikáni žádali spojence o pomoc proti nedemokratickému režimu ve Španělsku. V letech 1945 – 1947 tak baskická exilová vláda vyvíjela mezinárodní nátlak na západní mocnosti, aby pomohly obnovit demokratický režim. (Conversi 1997: 81) V roce 1947 při svém vystoupení v americkém Kongresu prezident Harry Truman však potvrdil geostrategickou pozici Španělska v nově vytvořeném bipolárním světě. Ze Španělska se tak stal potencialem spojencem Západu proti Sovětskému svazu. V roce 1953 podepsal generál Franco se Spojenými státy obranný pakt. Tento krok ukončil veškeré naděje baskického lidu. Po roce 1953 už nikdo nevěřil tomu, že by Američané pomohli nastolit demokracii ve Španělsku. Poté co tedy strategie baskické národní strany PNV o západní intervenci

nevyšla, situaci vzala do svých rukou skupina osmi studentů, která byla rozdělena do dvou buněk. Jedna se nacházela v Bilbau a druhá ve městě San Sebastian. Tito studenti v roce 1952 nejprve zformovali diskuzní skupinu nazvanou Ekin (v překladu „jednat“). Název této skupiny symbolizoval jejich záměr o znovuoobnovení baskického nacionalismu. O sedm let později, 31. července roku 1959 členové Ekin udělali krok dopředu a založili separatistickou, ozbrojenou skupinu Euskadi Ta Askatasuna (ETA) v českém překladu „Baskická vlast a její svoboda“. Cílem ETA bylo založit nezávislý socialistický Baskický stát. ETA se oddělila od strany PNV a její náboženské tradice a prohlásila se za nekonfesní skupinu. Zdůrazňovala důležitost odluky církve od státu. Postupem času zahrнула myšlenky marxismu do svého politického přesvědčení. Výrazným odklonem od předešlé nacionalistické tradice bylo vyzdvihování baskického jazyka (*euskara*) jako základního elementu baskického nacionalismu. (Muro 2005: 579–581)

ETA tedy zvolila násilnou cestu pro politický boj proti Francově diktátorskému režimu. První násilné činy byly spáchány v roce 1961, kdy bylo vyhozeno do povětří několik vládních budov v různých městech. Dalším z raných teroristických činů ETA bylo nastražení bombových náloží na železniční koleje, které měly vykolejit několik vlaků převážející Francovy vojenské veterány ze španělské občanské války. Za tento čin bylo zatčeno více než 100 členů ETA (baskicky nazývaných jako *ettara*). Na prvním oficiálním shromáždění této skupiny v roce 1962 se ETA definovala jako „revoluční baskické hnutí za národní osvobození“. (Conversi 1997: 91) Za dlouhých téměř čtyřicet let Francova diktátorského režimu ETA spáchala nespočet atentátů, při kterých zabila stovky lidí. Zřejmě nejslavnější akcí v dějinách baskického radikálního nacionalismu byla „Operace lidožrout“ z roku 1973. Při této operaci byl zavražděn španělský premiér Carrero Blanco, který byl považován za potenciálního politického nástupce Francisca Franca. Tento čin tedy výrazně narušil projekt frankistické kontinuity. (Dvořáková, Kunc 2009: 216)

Během období diktatury Francisca Franca, ETA byla jedním z mála hlasů, které reprezentovaly baskický národ. Postupem času si tak tato organizace získala jistou legitimitu a to díky velké podpoře jak baskického, tak dokonce španělského obyvatelstva. ETA přitahovala podporu společnosti hlavně díky své anti-fašistické a anti-autoritářské povaze. (Muro 2005: 584) Díky početným vraždám ze strany španělské policie a neustálé represi baskického národa a kultury začala většina

baskických obyvatel vnímat členy ETA dokonce jako hrdiny a mučedníky. Je však důležité si uvědomit, že většina zakladatelů skupiny Ekin a ETA byli zpočátku kulturní nacionalisté, kterým šlo především o osud baskického jazyka. (Conversi 1997: 108)

3.1.2 Období od roku 1975 po současnost

Po smrti generála Francisca Franca se Španělsko stalo parlamentní monarchií a do jejího čela byl dosazen král Juan Carlos I., kterého si jako svého nástupce vybral sám generál Franco. Zpočátku se zdálo, že Juan Carlos I. bude věrným následovníkem Francovy linie. Nový král se však stal nositelem demokratizace a z velké části právě díky jemu Španělsko úspěšně zvládlo přechod k demokracii mezi lety 1975 a 1978. Po čtyřiceti letech násilného umlčování se regionalismus ve Španělsku začal obnovovat. Nárůst regionalismu zesiloval také díky španělské snaze o rychlý vstup do Evropského společenství, které zdůrazňovalo význam lokální správy. Španělsko se tedy vydalo na cestu stát se demokratickým a decentralizovaným státem, kdy nositeli této decentralizace se staly právě historické regiony, které získaly již ve 30. letech velkou míru autonomie.

Primárním společným zájmem Katalánska a Baskicka bylo dosáhnout uznání samostatných a historicky podmíněných práv a prosadit si znovuobnovení autonomních institucí, na které by centrum přeneslo velkou část svých kompetencí. Strategie vyjednávání s novou centrální vládou v čele s premiérem Adolfem Suarezem se u Katalánska a Baskicka dramaticky lišila. Jednání centrální vlády s Katalánskem byla poměrně konstruktivní, zatímco jednání Madridu s Basky byla vyhrocená a spíše neúspěšná. V Baskicku dokonce centrální vláda v roce 1975 musela vyhlásit výjimečný stav a poté změnit zákon o veřejném pořádku. Katalánský lídr Joseph Taradellas byl ochoten s centrální Madridskou vládou jednat o konkrétních podmínkách, za kterých by Katalánsko získalo rozsáhlou autonomii výměnou za loajalitu Španělsku. Na jednání o těchto podmínkách však baskická reprezentace v čele s Josém Mariou de Leizaolou přistupovala velmi opatrně a s velikými výhradami. (Piknerová 2011: 61–62)

Klíčovou roli v první fázi jednání o novém směřování Španělska po Francově smrti sehrály regionální nacionalistické strany. Katalánsko reprezentovala nejaktivnější strana Demokratická konvergence Katalánska (Convergència Democràtica de Catalunya, CDC). Za Baskicko vyjednávaly nejdominantnější regionální strany a to Baskická národní strana (Partido Nacionalista Vasco, PNV) a Herri Batasuna (HB).

(Strmiska 1998: 54–55) Druhá jmenovaná strana vznikla jako politické křídlo ETA. (Buchtele 2001: 17) Těmto regionálním nacionalistickým stranám se podařilo vyjednat určitou míru samosprávy se španělským premiérem Adolfem Suarezem, lídrem strany Svazu demokratického středu (Unión de Centro democrático UCD). Suarez si uvědomil, že pokud nepřistoupí na jednání a neakceptuje autonomní požadavky regionů, Španělsku by hrozil rozpad. (Čepová 2002: 50) Období demokratického přechodu vyvrcholilo přijetím nové ústavy v roce 1978. Jak jsem již popsala ve druhé kapitole, Španělsko se stalo státem autonomních společenství, kdy jednotlivé regiony získaly určitou míru samosprávy. Katalánsku a Baskicku byl autonomní status přiznán nejdříve a to v roce 1979 po úspěšných regionálních referendech. Katalánsko, které se vyznačovalo umírněnou politickou rétorikou, považovalo získání rozsáhlé autonomie za naplnění svých požadavků. (Piknerová 2011: 63–64) Jak jsem již popsala ve druhé kapitole, ve které jsem přiblížila historický kontext formování katalánského nacionalismu, katalánský nacionalismus byl v této době umírněný a regionalistický, nikoliv separatistický. Většina Katalánců požadovala pouze posílení autonomie v rámci Španělska a nikoliv úplnou nezávislost. V roce 1976 se pro celkovou nezávislost vyslovila jen 2 % katalánských voličů. (Nagel 2013: 32) Situace v Baskicku však byla odlišná. Baskové vnímali autonomní status z roku 1979 jen jako předstupeň k úplné nezávislosti. Jejich cílem bylo vytvořit nezávislý Baskický stát, který by zahrnoval jižní (španělské) a severní (francouzské) Baskicko a také část území Navarry. (Piknerová 2011: 63)

Změna politické situace ve Španělsku z diktátorského režimu v parlamentní monarchii nezastavila násilné útoky separatistické skupiny ETA. V Baskicku v období přechodu k demokracii ještě paradoxně došlo k eskalaci násilí. Posupná demokratizace země a vyhlášení autonomie Baskicka však ETA oslabily. V této skupině došlo k rozkolům a ETA se tak proměnila v čistě teroristickou organizaci, která podnikala krvavé atentáty, které měly vzbudit nepřátelství mezi Basky a Španěly. Řada členů ETA však ozbrojený boj za nezávislost Baskicka opustila a zapojila se do demokratického systému. (Buchtele 2001: 17) ETA vnímala změnu politického systému ve Španělsku jen jako změnu formy vládnutí, ne však jako změnu skutečné povahy systému. Podle ní Juan Carlos I. byl dědicem frankismu a fakt, že si jej sám Franco vybral jako svého nástupce, dokazuje spřízněnost s předešlým režimem. Nový politický systém parlamentní monarchie, který vzešel z nové ústavy, ETA vnímala jako nedemokratický,

protože byl odmítnut většinou obyvatel Baskicka. Baskové nebyli za Francovy diktatury svobodní a nedisponovali vlastním nezávislým státem. Situace se nezměnila ani zavedením nového demokratického systému. ETA tedy nerozlišuje mezi novým a starým režimem. Politická strategie Baskicka v boji o nezávislost tak zůstala i se změnou režimu nadále radikální. Baskický nacionalismus a boj za nezávislost tak reprezentovala teroristická organizace ETA ale i politické strany. ETA tedy nezměnila svou taktiku používání násilí a nadále bojovala proti útlaku Basků. Baskická nacionalistická strana Herri Batasuna ve své kampani z roku 1980 upozorňovala na nutnost boje proti útlaku Basků i za cenu toho, že by tento boj měl být násilný. Heslo jejich volební kampaně znělo „Radostné a bojovné Baskicko“ (*Euskadi alegre y combativa*). (Muro 2005: 584–585) V regionálních volbách roku 1980 získala tato radikální nacionalistická strana značnou podporu obyvatelstva, když skončila na druhém místě se ziskem 16,5 % hlasů. Volby vyhrála další nacionalistická strana požadující nezávislost Baskicka, PNV s 38,1 % hlasů.

(Gobierno Vasco: Archivo resultados electorales)

Naopak Katalánsko vždy volilo pragmatickou a nenásilnou cestu. Hlavní politickou sílu katalánského nacionalismu představovala nacionalistická politická strana Convergència i Unió (CiU). Jak již bylo řečeno, Kataláncům oproti Baskům zpočátku nešlo o získání úplné nezávislosti na Španělsku, ale pouze o posilování autonomie v rámci Španělska. K rozsáhlému rozšíření autonomie došlo v roce 2006, kdy katalánský parlament schválil reformu o statutu autonomie Katalánska. Tato reforma zvýšila kompetence regionální vlády v několika odvětvích. Nový statut také navýšil finanční autonomii Katalánska, které si nyní ponechává 50 % daně z příjmu fyzických osob, 50 % spotřebních daní a 57 % zvláštních daní (týkajících se např. tabáku a alkoholu). Po jejím přijetí však prezident Generalitat Pascal Maragall prohlašoval, že Katalánsko neusiluje o úplnou nezávislost na Španělsku. (Dvořáková, Ferrarová 2014: 39) V textu reformy o statutu autonomie Katalánska je dále napsáno, že katalánský parlament na základě citění a přání svých obyvatel definoval Katalánsko jako národ. (Estatuto de Autonomía de Cataluña 2006: Preámbulo) Na toto prohlášení zareagoval i Ústavní soud Španělska, který ve svém rozsudku z roku 2010 zakázal používání pojmu „katalánský národ“, který odporuje ústavě. Španělská ústava definuje národ pouze jako jednotný španělský a dále hovoří jen o katalánské národnosti. Ústavní soud prohlásil 14 článků reformy Statutu

autonomie Katalánska za protiústavní a s ním také svolání referenda o schválení této reformy. (Tribunal Constitucional de España: Pleno. Sentencia 31/2010)

Výrazný nárůst nacionalistických nálad v Katalánsku lze pozorovat v roce 2010. Jak jsem již výše zmínila, rozsudek ústavního soudu o odmítnutí postavení národa a zrušení preferenčního charakteru katalánského jazyka ve veřejné správě byl v Katalánsku vnímán jako útok na demokracii a nerespektování vůle katalánského lidu. (Dvořáková, Ferrarová 2014: 39) Regionální volby do katalánského parlamentu tak v listopadu roku 2010 drtivě vyhrála pravicová katalánská regionální strana *Convergència i Unió* (CiU). Ta získala 38,43 % hlasů a 62 křesel. (Generalitat de Catalunya: Resultados definitivos) Lídrem této nacionalistické strany obhajující práva katalánského národa je Artur Mas, který se stal novým prezidentem katalánské vlády Generalitat. Mas ve volební kampani prohlašoval, že Katalánsko jako národ by mělo být oprávněné určit si rozměry samosprávy podle svého uvážení a dokonce také vyzval centrální vládu v Madridu, aby předala katalánské vládě plnou fiskální autonomii. (Heraldo.es 2010)

Katalánsko tedy během posledních let výrazně zaktivizovalo své snahy o získání nezávislosti. Zvolilo však nenásilnou strategii politického vyjednávání. Situace v Katalánsku nadále eskalovala v roce 2012 a to především díky finanční krizi, která sužuje celou zemi od roku 2008. 11. září 2012, v den státního svátku Katalánska, se v ulicích Barcelony konala velká demonstrace za nezávislost Katalánska. Více než 1,5 milionu lidí vyšlo do ulic se sloganem „Katalánsko: nový stát Evropy“. Hlavní argumenty pro získání nezávislosti byly ekonomické. Kataláncům se zdají příspěvky centrální vládě vysoké a nespravedlivé. (The Guardian 2012) Ústředním tématem předčasných voleb konajících se o měsíc později, byla tedy otázka nezávislosti Katalánska. Volební účast byla zatím nejvyšší za posledních 24 let. Prezident katalánské vlády Artur Mas volby popsal jako nejdůležitější hlasování za posledních 300 let. (iDNES 2012) Volby vyhrála již vládnoucí strana CiU. Následovala ji další nacionalistická strana *Esquerra Republicana de Catalunya* (ERC). (Generalitat de Catalunya: Resultados definitivos) Tyto dvě strany CiU a ERC s nadpoloviční většinou v katalánském parlamentu uzavřely vládní dohodu pod názvem

„Pakt za svobodu“³. Tato dohoda obsahuje plán na uspořádání referenda o sebeurčení Katalánska. V paktu se strany zavázaly, že uskuteční všechny potřebné kroky pro uspořádání hlasování o budoucnosti tohoto regionu v roce 2014. Prezidentem Generalitat se opět stal Artur Mas. (rtve.es 2012)

Poslední referendum, ač jen symbolické proběhlo 9. listopadu 2014. 80 % Katalánců v něm hlasovalo pro nezávislost. Prezident katalánské vlády Artur Mas toto referendum označil za lekci demokracie a prohlásil, že bude naléhat na španělského premiéra Mariana Rajoye, aby se španělská vláda postavila katalánské otázce a umožnila vypsání legálního a závazného referenda o nezávislosti. „*Chceme rozhodnout o naší politické budoucnosti. Všechny národy mají právo na rozhodnutí a všechny vyspělé demokracie by toto měly respektovat.*“, řekl Mas. (The Guardian 2014) Katalánsko nepolevuje v politickém boji o nezávislost ani v roce 2015. Hned v lednu vyhlásil na září další předčasné regionální volby prezident katalánské vlády Artur Mas. Tyto volby chce opět považovat za jakési referendum o nezávislosti. Podle jeho vize lze každý hlas pro separatistickou stranu počítat jako hlas pro nezávislý katalánský stát. (Hospodářské noviny 2015)

Baskicko si pro boj za nezávislost zvolilo radikální a násilnou cestu, a ne cestu politického vyjednávání jako Katalánsko. Teroristická skupina ETA dále pokračovala s krvavými útoky. Během Francovy diktatury Baskicko bylo regionem, který nejvíce bojoval proti frankismu, a proto také nejvíce trpěl represemi režimu. Členové ETA tak byli bráni většinou španělské společnosti za hrdiny. Situace se však po přechodu k demokracii změnila a postoj španělské veřejnosti se radikálně změnil. ETA svými atentáty vzbudila u řady španělské společnosti až proti-baskické nálady. Lidová strana (Partido Popular) také kvůli slibu, že rázně zakročí proti ETA a radikálním nacionalistům vyhrála v roce 1996 volby. Vláda s teroristy nakonec jednala, ale vůle dojít ke společné dohodě nebyla silná. Vláda v průběhu jednání zatkla některé vyjednávače ETA a porušila dohodu, když uveřejnila jméno biskupa Uriarteho, který obvinil policii za odposlouchávání, které je mělo dovést právě k vyjednávačům této teroristické skupiny. ETA proto po roce a půl ukončila příměří a začala podnikat vražedné atentáty s ještě větší intenzitou.

³ El pacto de la libertad

V roce 2001 se konaly klíčové volby do Baskického regionálního parlamentu. Španělské vládní strany, lidová strana PP a Socialistická strana (Partido Socialista Obrero Español, PSOE) chtěly využít nevraživosti mezi umírněnými a radikálními nacionalisty a v předčasných volbách tak v Baskicku sestavit první nenacionalistickou vládu. To se však nepodařilo a volby drtivě vyhrála koalice umírněných nacionalistů PNV-EA odmítající násilí. Vyhracená kampaň španělských stran měla tak spíše opačný efekt. Většina Baskického nacionalisticky smýšlejícího obyvatelstva se totiž obávala, že vítězství lidové strany PP by znamenalo drastické změny ve školství. PP totiž prosazovala nový školský zákon, který by změnil osnovy tak, aby byl kladen větší důraz na španělskou státnost a národní jednotu. (Buchtele 2001: 17–18)

Velký zlom nastal v roce 2011, kdy Baskická teroristická organizace ETA na videonahrávce definitivně ohlásila konec násilí. Během 43 let ETA zavraždila ve jménu baskické nezávislosti více než osm stovek lidí. ETA tak prohlásila, že se rozhodla ukončit ozbrojené aktivity, protože nastal čas jednat zodpovědně a odvážně o budoucnosti Baskicka. Ve svém prohlášení dále vyzývá španělskou a francouzskou vládu, aby zahájily přímý dialog k vyřešení tohoto politického konfliktu. (Český rozhlas 2011) Nacionalistické tendence však v současné době nejsou tak silné jako v Katalánsku. Podle průzkumů veřejného mínění došlo v Baskicku k oslabení nacionalistických požadavků. Aktuálně 56 % dotázaných vypovědělo, že nemá nacionalistické cítění a jen 33 % dotázaných se cítí být výhradně Baskické národnosti. Pro uspořádání referenda o nezávislosti by podle průzkumů byla většina Basků, pro nezávislost by v něm však hlasovalo jen 35 %. Baskická vláda proto slibované a plánované referendum na rok 2015 v lednu tohoto roku odsunula. (El Mundo 2015)

V této kapitole jsem srovnala strategii katalánského a baskického nacionalismu a způsoby, jimiž se tyto dvě autonomní společenství snaží dosáhnout jisté míry autonomie či úplné nezávislosti na Španělsku. Katalánsko zvolilo pragmatickou cestu politického vyjednávání. Nacionalistické tendence v současné době velmi zesílily a vládní nacionalistická strana CiU reprezentuje hlavní politickou sílu katalánského nacionalismu. Naopak baskický nacionalismus se vyznačoval radikalismem a použitím násilí, které ve jménu získání nezávislosti Baskicka páchala teroristická a separatistická organizace ETA. V současné době ETA skončila s ozbrojenými akcemi a situace v Baskicku se umírnila. Baskický nacionalismus se vyznačuje také slabší společnou

kulturou a méně používaným jazykem než nacionalismus katalánský. Tomuto tématu se budu věnovat v další podkapitole.

3.2 Povaha nacionalismu, jazyk a kultura

V této kapitole budu srovnávat povahu a charakteristické rysy katalánského a baskického nacionalismu. Zaměřím se hlavně na analýzu kultury a jazyka jako hlavních faktorů obou nacionalismů. Politika každé země je závislá na své kultuře. Kultura ztělesňuje hodnoty, které jsou vyobrazovány a uchovány jako kulturní dědictví prostřednictvím národních symbolů. Každá společnost musí sdílet společné hodnoty a kulturu, aby byla jednotná. Pokud se společné hodnoty a kultura stávají stále silnějšími, společnost se začne mobilizovat. Pokud tato společnost nemá vlastní stát, národní cítění začne sílit a s ní rostou i nacionalistické požadavky na vlastní samosprávu či vytvoření vlastního státu. (Conversi 1997: 1–2)

Katalánský a baskický nacionalismus začal sílit v druhé polovině 19. století a to díky průmyslové revoluci, která z těchto dvou regionů udělala ekonomicky nejsilnější oblasti země. Ekonomický pokrok však nebyl následován posilováním regionální úrovně samosprávy, což bylo jak v Katalánsku, tak v Baskicku bráno jako nespravedlnost. Oba nacionalismy se shodovaly ve svých cílech, kterými bylo získání co možná největší míry autonomie či úplné nezávislosti, ale rozcházely se ve své podstatě a v používaných nástrojích k dosažení těchto cílů. Ústředním elementem obou nacionalismů byla kultura a především specifický jazyk, který však hrál u obou regionů odlišnou roli. Pro katalánský nacionalismus byl jazyk a s ním spojená kultura klíčovým faktorem, kolem kterého se tento nacionalismus formoval. Pro baskický nacionalismus, tak jak ho zformoval jeho autor Sabino Arana, byl jazyk jen doplňkem k mnohem důležitějšímu faktoru, kterým byla rasa. Oba nacionalismy tak k jazyku coby prostředku nacionalismu přistupovaly odlišně. Katalánec se v průběhu života mohl stát i člověk, který se v Katalánsku nenarodil, ale přijal místní jazyk a kulturu. Baskem se však člověk nemohl stát v průběhu života, i když se naučil jazyk a přijal baskickou kulturu za svou. Baskem tak může být pouze potomek jiných rodilých Basků. Jazyk byl tedy až druhotným projevem baskické národnosti. (Shabad, Gunther 1982: 446–447) Pojímání jazyka coby prostředku baskického nacionalismu se však změnilo s nástupem teroristické organizace ETA. Ta sice čerpala

z tradičního baskického nacionalismu a inspirovala se hlavně díly Sabina Arany a dalších baskických nacionalistů, ale nacionalismus této separatistické skupiny měl také další nové rysy, které se výrazně lišily od nacionalismu Sabina Arany. ETA se oddělila od strany PNV a její náboženské tradice a prohlásila se za nekonfesní skupinu. Zdůrazňovala důležitost odluky církve od státu. Postupem času zahrnuje myšlenky marxismu do svého politického přesvědčení. Výrazným odklonem od předešlé nacionalistické tradice bylo vyzdvihování baskického jazyka (*euskara*) jako základního elementu baskického nacionalismu. Pro Aranu byla klíčovým faktorem rasa, která odlišovala Basky od zbytku obyvatel. Arana tedy chápal, že cítit se Baskem je biologická záležitost, zatímco podle ETA bylo „baskictví“ dobrovolného charakteru. Záleželo tedy na vůli být Baskem a nikoliv na genetickém vybavení. Výrazem této vůle byl právě baskický jazyk. (Muro 2005: 580–581) Posun od zdůrazňování rasy k vyzdvihování baskického jazyka dokazovalo silné obavy z vymizení baskické kulturní osobitosti. První dokument ETA proto prohlašoval, že jakmile vymizí jazyk, baskickou identitu nebude možné zachovat jen pomocí rasy. Proto podle ETA se lidé cítí být Basky, protože se tak rozhodli na základě historie, zvyků a jazyka a ne na základě náboženství či genetické výbavy. (Conversi 1997: 91)

Jak již bylo řečeno jeden z nejpodstatnějších rysů katalánské kultury a hlavní faktor katalánského nacionalismu je specifický jazyk – katalánština (*català*). Obyvatelé tohoto regionu jsou na svůj jazyk náležitě hrdí a preferují ho před kastilštinou, kterou hovoří zbytek Španělska. „... právě jazyková odlišnost určité státní komunity významně přispívá ke snahám o samostatnost. Nehledě na to, že rozdílný jazyk často podporuje etnickou roztržičnost a v neposlední řadě vede k „syndromu my-oni“. Na příkladu Španělska lze takové tendence nepochybně pozorovat. (Slavíková 2011) Katalánština vznikala v rozmezí od 8. do 10. století a vyvinula se z latiny, španělštiny, francouzštiny, italštiny a dalších románských jazyků. Katalánštině, která je vedle španělštiny oficiálním jazykem Katalánska, rozumí jí 93,8 % obyvatel regionu. Podle průzkumu Statistického institutu Katalánska z roku 2007 vyplynulo, že tři ze čtyř obyvatel Katalánska umí mluvit a psát katalánsky. Tento jazyk používá kolem deseti miliónů lidí na světě a je vyučován na 166 univerzitách. Katalánština je devátým nejpoužívanějším jazykem v Evropě. (Generalitat de Catalunya: Cultura y lengua)

Na druhou stranu baskičtina je v dnešní době v Baskicku stále méně používaným jazykem a rozhodně nehraje tak klíčovou roli jako katalánština v Katalánsku. V dobách

kdy Sabino Arana pokládal základy baskického nacionalismu, baskičtina byla skoro ztraceným jazykem. Baskické regionální elity se totiž zcela přizpůsobily dominantní kastilské kultuře. Arana tedy jako hlavní prvek baskického nacionalismu zvolil rasu a ne jazyk, protože byl přesvědčen o nedostatečné kapacitě a schopnosti baskické kultury a jazyka sjednotit společnost. (Conversi 1997: 78) V dnešní době hovoří baskicky jen menší část obyvatelstva. Z průzkumů vyplývá, že v roce 2006 jen 37,5 % baskického obyvatelstva je bilingvní a ovládá tak baskičtinu na stejné úrovni jako kastilskou španělštinu. V běžném životě však baskičtinu používá pouze 18 % populace. V porovnání s Katalánskem je znalost a používání národního jazyka zdatelně menší. (Gobierno Vasco: 2006 IV Mapa Sociolinguístico) Baskičtina je tzv. izolovaným jazykem, což znamená, že nepatří do žádné známé jazykové rodiny. (Gobierno Vasco: Lengua)

Pro pochopení tohoto fenoménu a důležitosti jazyka u obou nacionalismů je nutné přihlídnout k faktu, že katalánština je velmi podobná kastilštině (španělštině). Jak již bylo řečeno výše, katalánština patří do románské jazykové rodiny. Z tohoto důvodu značné podobnosti těchto dvou jazyků nebyl pro imigranty problém naučit se katalánsky a to bez větší snahy a úsilí. Baskičtina je však naopak izolovaným jazykem, který není příbuzný žádné jazykové rodině, a proto je jeho studium značně komplikovanější. (Conversi 1997: 163–164)

Významná role silné katalánské kultury a její obrana regionální vládou před pohlcením kastilskou kulturou lze vidět na příkladu z roku 2010. Katalánský parlament tehdy rozhodl o zákazu býčích zápasů (koridy) v tomto autonomním společenství. Tento krok jasně demonstruje snahu odlišit se a vymanit se ze španělských tradic. Podle levicových nacionalistů, kteří s tímto návrhem o zrušení přišli, je korida cizí katalánské kultuře. Jedná se o čistě španělskou tradici, která byla do tohoto regionu importována, aby zdůraznila podřazenost Barcelony Madridu. (Hospodářské noviny 2010)

Katalánský nacionalismus byl vždy soudržnější než v Baskicku a to proto, že vycházel ze silných kulturních a jazykových vazeb. (Hannum 1990: 267) Někteří autoři uvádějí, že radikalismus a použití násilí v Baskicku je právě důsledkem nedostatku společné kulturní tradice. Katalánci se nikdy neuchýlili k použití násilí a to díky rozvinuté kultuře a velkému kulturnímu sebevědomí, které terorismus považovalo

za zbytečný a nepotřebný projev nacionalismu. V Katalánsku se tak díky těmto hodnotám demokratická opozice sjednotila a docílila vzájemné spolupráce, která nemá ve Španělsku obdoby. (Carr, Fusi 1981: 161) Daniele Conversi ve své knize *The Basques, the Catalans and Spain* uvádí dva relevantní faktory, pomocí kterých lze vysvětlit použití násilí v Baskicku. Prvním je nedostatek společné kultury a hodnot a druhým je utlačování baskického národa státními ozbrojenými složkami. Je však obtížné srovnat míru represe, která byla vyvíjena za dob diktatury Francisca Franca na Baskicko a Katalánsko. Rozdílným faktorem však je tradice použití násilí z dob občanské války. Na rozdíl od Katalánska, občanská válka v Baskicku byla brána jako nacionalistická válka. Baskičtí nacionalisté měli svou vlastní armádu *gudariak* (v překladu baskičtí vojáci), která bojovala na straně republikánů a vytvořila tak nacionalistický mýtus o ozbrojené resistenci. Mýtus o baskické armádě zůstal živý i během období diktátorského režimu, kdy první aktivisté ETA se považovali za *gudariak*. (Conversi 1997: 222–224)

Srovnání míry represe v těchto regionech je velmi složité. Represe v Katalánsku byly kulturního charakteru, kdy hlavním terčem utlačování byl jazyk, jako nejdůležitější znak katalánské jednoty. Naopak v Baskicku cíle nebyly tak zřejmé a represe se tak rozšířily po celém regionu, kdy hlavním předmětem utlačování se stalo veškeré baskické obyvatelstvo. Na konci 50. let však represe v Baskicku dosáhly větší intenzity než ve zbytku Španělska. V průběhu od roku 1956 do roku 1975 Franco vyhlásil celkem jedenáct výjimečných stavů a z toho deset se dotklo Baskického autonomního společenství. Toto prostředí bylo tedy ideální pro působení teroristické organizace ETA. (Jáuregui 1981: 208)

Závěr

Ve své bakalářské práci jsem si nejprve stanovila analytický rámec, kterým je koncept společenské bezpečnosti. V další kapitole jsem stručně nastínila historický kontext formování baskického a katalánského nacionalismu. Hlavní částí práce je třetí kapitola, ve které srovnávám oba nacionalismy.

Cílem práce bylo srovnat baskický a katalánský nacionalismus pomocí dvou v úvodu stanovených indikátorů. Srovnání strategie a povahy obou nacionalismů ukázalo rozdíly a podobnosti. Oba nacionalismy se formovaly v přibližně stejnou dobu a vznikaly na stejném území – v rámci španělského státu. Baskický nacionalismus byl však z velké části zformován jednou osobou – Sabinem Aranou. Naopak katalánský nacionalismus se vyvíjel přirozeně z kulturního hnutí zvané katalanismus a to na základě společných kulturních a jazykových tradic. Baskický nacionalismus, tak jak ho zformuloval Arana byl etnický, protože vyzdvihoval rasu jako hlavní element baskické identity. Katalánský nacionalismus byl naopak kulturní, protože hlavními elementy byly jazyk a kultura. Baskický nacionalismus můžeme ze začátku označit za separatistický, protože hlavním cílem bylo vytvořit nezávislý baskický stát. Katalánský nacionalismus byl však od svých počátků označován jako regionalistický. Katalánci vždy usilovali o posílení autonomie v rámci Španělska, nikoli o celkové odtržení. Situace se však v současné době změnila. Nyní je katalánský nacionalismus separatistický a bojuje za úplnou nezávislost na Španělsku. Hlavní argumenty pro získání nezávislosti jsou ekonomické. Katalánsko vnímá příspěvky centrální vládě za příliš vysoké a nespravedlivé. Naopak v Baskicku došlo v současné době k výraznému oslabení nacionalistických požadavků a pro úplnou nezávislost by nehlasovala ani polovina obyvatelstva. Baskicko má totiž (spolu s Navarrou) nejvyšší úroveň autonomie a je na centrální vládě fiskálně zcela nezávislé a vybírá si své daně. Baskové jsou nyní spokojeni s rozsahem své autonomie, a tudíž neusilují o získání celkové nezávislosti. Nacionalistické tendence také oslabily potom, co teroristická organizace ETA vyhlásila konec násilí a situace v Baskicku se tak uklidnila. Co se týká strategie, katalánský nacionalismus byl vždy umírněný a pragmatický, zatímco ten baskický radikální a násilný.

Na základě informací uvedených v mé práci lze zodpovědět v úvodu stanovenou výzkumnou otázku: *Proč Baskové zvolili cestu násilného boje, zatímco Katalánci*

zvolili nenásilné prostředky při snahách o získání autonomie? Baskové zvolili radikalismus a cestu násilného boje z důsledku nedostatečné společné kulturní tradice a sdílených hodnot. Baskičtina nebyla tak důležitou složkou baskického nacionalismu, protože ji pohltila dominantní španělština a baskicky tak mluvilo stále méně obyvatel tohoto regionu. Naopak katalánský nacionalismus byl vždy soudržnější a to z důvodu, že vycházel ze silných kulturních a jazykových vazeb. Katalánci zvolili nenásilné prostředky při snahách o získání autonomie a to díky rozvinuté kultuře a velkému kulturnímu sebevědomí, které terorismus považovalo za zbytečný a nepotřebný projev nacionalismu. Ústředním elementem katalánského nacionalismu se stal jejich specifický jazyk, kolem kterého se tento nacionalismus formoval. Obyvatelé tohoto regionu jsou na svůj jazyk náležitě hrdí a preferují ho před španělštinou. Tento fenomén nelze u baskického nacionalismu sledovat.

Práce také potvrdila stanovenou hypotézu: *Čím více se cítí společnost ohrožena, tím spíše sáhne k radikálnímu řešení problému.* Utlačování baskického národa státními ozbrojenými složkami je jeden z faktorů, který ovlivnil použití násilí v Baskicku. Ačkoli je velmi problematické srovnat míru ohrožení katalánské a baskické společnosti, represe v Baskicku dosáhly v 50. letech větší intenzity než ve zbytku Španělska. Během diktatury Francisca Franca se represe režimu rozšířily po celém regionu a dotkly se tak veškerého baskického obyvatelstva. Zatímco represe v Katalánsku byly spíše kulturního charakteru a hlavní obětí útlaku byl jazyk, jako nejdůležitější znak katalánské jednoty. Represe v Baskicku měly tak výrazně fyzičtější charakter. Takovéto prostředí bylo tedy ideální pro vznik teroristické organizace ETA, která sáhla k radikálnějšímu řešení problému.

Práce vychází z velkého množství zdrojů. Téma baskického a katalánského nacionalismu je velmi podrobně zpracováno, tudíž hledání informací pro vypracování práce nebylo obtížné. Ve své práci jsem se věnovala srovnání obou nacionalismů v kulturní a politické rovině. Budoucí výzkum by se mohl zaměřit na vliv ekonomických faktorů na oba nacionalismy. Ekonomické faktory totiž mají v současné době zásadní vliv na formování strategie a nacionalistických požadavků obou nacionalismů.

Literatura a prameny

„Antecedentes históricos.“ *Generalitat de Catalunya* (online). Dostupné z: <<https://www.gencat.cat/generalitat/cas/guia/antecedents/antecedents13.htm>> (19. 4. 2015)

„Archivo resultados electorales“ *Gobierno Vasco* (online). Dostupné z: <http://www.euskadi.net/q93TodoWar/eleccionesJSP/q93Contenedor.jsp?menu=li_2_1_1&opcion=a&idioma=c> (19. 4. 2015)

„Artur Más propone una transición en Cataluña.“ *Heraldo.es*, 20. 12. 2010 (online). Dostupné z: <http://www.heraldo.es/noticias/nacional/mas_inicia_una_transicion_politica_catalana.html> (19. 4. 2015)

„Baskická ETA ohlásila definitivní konec násilí.“ *Český rozhlas*, 21. 10. 2011 (online). Dostupné z: <http://m.rozhlas.cz/zpravy/evropa/_zprava/965031> (19. 4. 2015)

Bauer, Otto. 2003. „Národnostní otázka a sociální demokracie.“ Pp. 36–46 in Miroslav Hroch (ed.) *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON).

Ben-Ami, Shlomo. 1991. „Basque Nationalism between Archaism and Modernity.“ *Journal of Contemporary History* 26 (3/4): 493–521. Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/260657>> (19. 4. 2015)

Buchtele, Tomáš. 2001. „Politická situace v Baskicku a její kořeny.“ *Mezinárodní politika* 8 / 2001: 16–19.

Burgen, Stephen. 2012. „Catalan independence rally brings Barcelona to a standstill.“ *The Guardian.com*, 11. 9. 2012 (online). Dostupné z: <<http://www.theguardian.com/world/2012/sep/11/catalan-independence-rally-barcelona>> (19. 4. 2015)

Buzan, Barry, Ole Waever, Jaap de Wilde. 2005. *Bezpečnost: nový rámec pro analýzu*. Brno: Centrum strategických studií.

Carr, Raymond, Juan Pablo Fusi. 1981. *Spain: Dictatorship to Democracy*. London: Collins.

Collins, Roger. 1997. *Baskové*. Praha: Lidové noviny.

Conversi, Daniele. 1997. *The Basques, The Catalans and Spain*. Londýn: C. Hurst & Co. (Publishers) Ltd.

„Cultura y lengua.“ *Generalitat de Catalunya* (online). Dostupné z: <<http://web.gencat.cat/ca/temes/catalunya/coneixer/cultura-llengua/index.html>> (19. 4. 2015)

Čepova, Andrea. 2002. „Decentralizace národních států v západní Evropě (Velká Británie, Španělsko, Francie, Itálie). Pp 36–107 in Vlastimil Fiala, Blanka Říchová (eds.) *Úloha politických aktérů v procesu decentralizace*. Olomouc, Praha: Moneta-FM.

Dvořáková, Vladimíra, Jiří Kunc. 2009. „Španělsko: královská cesta k demokracii a státu autonomií.“ Pp. 210–242 in Blanka Říchová (ed.) *Komparace politických systémů. Západoevropské politické systémy*. Praha: Oeconomica.

Dvořáková, Kateřina, Miroslava Ferrarová. 2014. „Separatistické tendence v současné Evropě: Katalánsko, Vlámsko na cestě k nezávislosti?“ *Politologická revue* 2 / 2014: 31–62. Dostupné z: <www.ceeol.com> (19. 4. 2015)

Ehl, Martin. 2010. „Katalánský parlament ve středu hlasoval o zákazu koridy na území této španělské autonomní oblasti.“ *Hospodářské noviny*, 27. 7. 2010 (online). Dostupné z: <<http://zahranicni.ihned.cz/c1-45277110-katalanci-se-postavili-spanelske-tradici-zrusili-koridu>> (19. 4. 2015)

„Estatuto de Autonomía de Cataluña de 2006“ *Parlament de Catalunya* (online; pdf). Dostupné z: <http://www.parlament.cat/porteso/estatut/eac_es_20061116.pdf> (19. 4. 2015)

Gellner, Ernest. 2003. *Nacionalismus*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.

Hannum, Hurst. 1990. *Autonomy, Sovereignty, and Self-Determination: The Accommodation of Conflicting Rights*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

„Historia de la Generalitat.“ *Generalitat de Catalunya* (online). Dostupné z: <http://web.gencat.cat/en/generalitat/historia/historia_2/> (19. 4. 2015)

Hooson, David. 1994. *Geography and National Identity*. Oxford: Blackwell Publishers.

Hroch, Miroslav (ed.). 2003. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON).

Hutchinson, John, Anthony D. Smith. 1994. *Nationalism*. Oxford: Oxford University Press.

Jáuregui Bereciartu, Gurutz. 1981. *Ideología y estrategia política de ETA. Análisis de su evolución entre 1958y 1968*. Madrid: Siglo XXI.

Kassam, Ashifa. 2014. „Catalan leader to step up independence push as 80 % vote to split from Spain.“ *The Guardian.com*, 10. 11. 2014 (online). Dostupné z: <<http://www.theguardian.com/world/2014/nov/10/catalans-vow-push-independence-80-favour-split>> (19. 4. 2015)

„Katalánci nepolevují v boji o samostatnost. Zemi letos čeká politické pozdvižení.“ *Hospodářské noviny*, 15. 1. 2015 (online). Dostupné z: <<http://zahranicni.ihned.cz/c1-63388230-katalanci-nepolevuji-v-boji-o-samostatnost-zemi-letos-ceka-politicke-pozdvizeni>> (19. 4. 2015)

„Katalánci rozhodují o budoucnosti regionu, účast je nejvyšší za 24 let.“ *iDNES.cz*, 25. 11. 2012 (online). Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/volby-v-katalansku-0aj-zahranicni.aspx?c=A121125_091346_zahranicni_btw> (19. 4. 2015)

„Lengua.“ *Gobierno Vasco* (online). Dostupné z: <http://www.euskara.euskadi.eus/r59-738/es/contenidos/informacion/herria_hizkuntza/es_7397/herria_hizkuntza.html> (19. 4. 2015)

„Mas y Junqueras firman el pacto de legislatura que incluye la consulta y una subida de impuestos.“ *rtve.es*, 19. 12. 2012 (online). Dostupné z: <<http://www.rtve.es/noticias/20121219/ciu-erc-formalizan-pacto-gobierno-para-proxima-legislatura/589861.shtml>> (19. 4. 2015)

McSweeney, Bill. 2007. „Identity and Security: Buzan and the Copenhagen School.“ Pp. 121–134 in Buzan, Barry, Lene Hansen (ed.) *International Security: Volume III – Widening Security*. Londýn: SAGE Publications Ltd.

Moreno, Luis. 2002. „Decentralization in Spain.“ *Regional Studies* 36 (4): 399–408.

Muro, Diego. 2005. „Nationalism and nostalgia: the case of radical Basque nationalism.“ *Nations and Nationalism* 11 (4): 571–589.

Muro, Diego, Alejandro Quiroga. 2005. „Spanish nationalism.“ *Ethnicities* 5 (1): 9–29.
Dostupné z: <<https://hal.archives-ouvertes.fr/hal-00571834>> (19. 4. 2015)

Nagel, Klaus-Jürgen. 2013. „Katalonien: vom Autonomismus zum Separatismus?“ *Europa Ethnica* 70 (2013): 32–45.

Payne, Stanley. 1971. „Catalan and Basque Nationalism.“ *Journal of Contemporary History* 6 (1): 15–51. Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/259622>> (19. 4. 2015)

Petherbridge-Hernandez, Patricia, Rosalind Latiner Raby. 1993. „Twentieth-Century Transformations in Catalonia and the Ukraine: Ethnic Implications in Education.“ *Comparative Education Review* (37) 1: 31–49. Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/1188386>> (19. 4. 2015)

Piknerová, Linda. 2011. „Formování španělského regionalismu a jeho proměny ve 20. Století.“ *Politologická revue* 2 / 2011: 53–74. Dostupné z: <www.ceeol.com> (19. 4. 2015)

„Pleno. Sentencia 31/2010“ *Tribunal Constitucional de España* (online). Dostupné z:
<<http://www.tribunalconstitucional.es/es/jurisprudencia/Paginas/Sentencia.aspx?cod=16273>> (19. 4. 2015)

„Resultados definitivos“ *Generalitat de Catalunya* (online). Dostupné z:
<http://www.gencat.cat/governacio/resultats-parlament2012/09AU/DAU09999CM_L1.htm> (19. 4. 2015)

Roe, Paul. 2012. „Societal Security“ Pp. 165–181 in Alan Collins (ed.) *Contemporary Security Studies*. 3rd ed. Oxford: Oxford University Press.

Segovia, Mikel. 2015. „El referendum “robado” a 2015.” *El Mundo.es*, 7. 1. 2015 (online). Dostupné z:
<<http://www.elmundo.es/pais-vasco/2015/01/07/54acf87b268e3e68078b4576.html>> (19. 4. 2015)

Shabad, Goldie, Richard Gunther. 1982. „Nationalism, and Political Conflict in Spain.“ *Comparative Politics*, 14 (4): 443–477.

Slavíková, Petra. 2011. „Současný trend katalánského nacionalismu.“ *e-polis.cz*, 11. 11. 2011 (online). Dostupné z: <<http://www.e-polis.cz/clanek/soucasny-trend-katalanskeho-nacionalismu.html>> (19. 4. 2015)

Štrmiska, Maxmilián. 1998. *Regionální strany a stranické systémy. Španělsko, Itálie, Velká Británie a Severní Irsko*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.

Španělská ústava z roku 1978 (La constitución española de 1978)

Waisová, Šárka. 2004. „Od národní bezpečnosti k mezinárodní bezpečnosti: Kodaňská škola na křižovatce strukturálního realismu, anglické školy a sociálního konstruktivismu.“ *Mezinárodní vztahy* 39(3): 66–86. Dostupné z: <<https://mv.iir.cz/article/view/124>> (19. 4. 2015)

Waever, Ole, Barry Buzan, Morten Kelstrup, Pierre Lemaitre. 1993. *Identity, migration and the New Security Agenda in Europe*. London: Pinter.

Waever, Ole. 1995. „Securitization and Desecuritization.“ Pp. 46–86 in Robert Lipschutz (eds.) *On Security*. New York: Columbia University Press.

„2006 IV Mapa Sociolinguístico.“ *Gobierno Vasco* (online; pdf). Dostupné z: <http://www.euskara.euskadi.eus/r59-738/es/contenidos/informacion/argitalpenak/es_6092/adjuntos/MAPAcast.pdf> (19. 4. 2015)

Abstrakt

Španělské království je jedna z nejvíce decentralizovaných zemí v Evropě, přičemž je rozdělena do 17 autonomních společenství. Každé společenství má jinou úroveň samosprávy. Baskicko a Katalánsko mají úroveň autonomie nejvyšší a také se nejvíce vyznačují silnými nacionálními tendencemi. Cílem této bakalářské práce je srovnat baskický a katalánský nacionalismus pomocí dvou indikátorů. Prvním z nich je strategie, prostřednictvím které obě oblasti bojovaly proti útlaku své národní identity. Druhým indikátorem pro srovnání je povaha nacionalismu, jazyk a kultura. Analytickým rámcem této práce je teorie společenské bezpečnosti. Pro lepší pochopení problému je v práci také stručně popsán historický kontext formování obou nacionalismů. Práce se dále snaží ověřit hypotézu, že čím více se cítí společnost ohrožena, tím spíše sáhne k radikálnímu řešení problému. V závěru práce je také zodpovězena výzkumná otázka, která vysvětluje, proč Baskové zvolili cestu násilného boje, zatímco Katalánci zvolili nenásilné prostředky při snahách o získání autonomie.

Klíčová slova: Baskicko, Katalánsko, nacionalismus, společenská bezpečnost, národ.

Abstract

The Kingdom of Spain is one of the most decentralized states in Europe. It is divided into 17 autonomous communities. Each of them has different level of autonomy. The Basque country and Catalonia have the highest level of self-government and the strongest nationalist trends as well. The aim of this bachelor thesis is to compare Basque and Catalan nationalism according to two indicators. The first one is strategy, that these two nationalisms use to fight against the oppression of their national identities. The second indicator for comparison is the nature of nationalism, language and culture. The analytic framework of this thesis is the theory of societal security. For better understanding, there is a concise description of a historical context of both nationalisms. Thesis also tries to verify a hypothesis, which claims that the more a society feels threatened, the more likely it deals radically with the situation. In the conclusion, a research question is answered, why the Basques chose a violent fight whereas the Catalans chose non-violent means in their attempts to reach autonomy.

Key words: The Basque country, Catalonia, nationalism, societal security, nation.